

Avots: www.bns.lv
Autors: Aiga Pelane
Datums: 25.01.2012.
Laiks: 09:15

Pētnieces: laukos notiekošās pārmaiņas vietējie neuztver pozitīvi

Latvijas Universitātes paspārnē no 2010.gada sākuma tiek veikts pētījums "Savs kaktiņš, savs stūrītis zemes – Latvijas lauku iedzīvotāju attīstības stratēģijas un kultūrvides pārmaiņas", kurā iesaistīti desmit zinātnieki – antropologi, politologs, kulturologs, valodnieki un vides pētnieks. Viņu uzdevums ir triju gadu laikā izpētīt, kā mainījušies lauki un ko domā laucinieki. Zinātnieki ir braukuši pa laukiem un runājuši ar lauciniekiem. Patlaban jau sākusies rezultātu apkopošana, un trīs zinātnieces ir gatavas dalīties ar saviem secinājumiem. Agnese Cimdiņa ir pētījusi saimniekošanas un uzņēmējdarbības praksi laukos, Dace Dzenovska – lauku iedzīvotāju mobilitātes praksi un to kultūrvēsturisko izpratni, savukārt Ieva Raubiško – ētikas priekšstatus un praksi laukos, ko cilvēki uzskata par jēgpilnu dzīvi. BBS pētniecēm uzdod jautājumus, kādi pašlaik ir Latvijas lauki, kā laukos dzīvojošie uztver pārmaiņas un savu kaimiņu, paziņu un radnieku aizbraukšanu un cik mobili jūtas.

- Kādi pašlaik ir lauki Latvijā? Varbūt varat minēt pāris lietu, kas raksturo mūsdienu laukus?

Dace Dzenovska (D.Dz.) – Laukos notiek telpiska rekonfigurācija, proti, kaut kādā ziņā arī saskaņā ar valsts politiku notiek virzība uz urbānajiem centriem, virzība ārā no lauku teritorijām, kas izmaina gan sociālo, gan ekonomisko dzīvi, gan cilvēku uztveri par to, kas ir lauki un kādiem tiem jābūt. Tāpēc patlaban ir arī runas par to, ka lauki mirst, jo tie tiešām pārmainās, tostarp arī telpiski. Turklāt šīs pārmaiņas ir ļoti jūtamas – cilvēki aizbrauc uz laukiem un redz, ka ir daudzas pamestas mājas, sabiedriskais transports nekursē un nevar nokļūt no vienas vietas līdz otrai.

- Vai lauki reāli mirst vai tomēr tās ir vienkārši pārmaiņas?

D.Dz. – Notiek pārmaiņas. Kaut kādas iepriekšējās sadzīves un dzīves organizācijas formas izzūd. Ir taču izzuduši veseli ciemi, ir vietas, kurām pat atņemts ciema statuss, piemēram, Daugavpils novadā. Tik tiešām daudzās vietās cilvēku paliek daudz mazāk, piemēram, Aizputes novadā par 20% ir samazinājies cilvēku skaits pēdējos desmit gados. Tās ir reālas izmaiņas – kaut kas izzūd.

- Bet jūs kā pētniece to uztverat kā traģēdiju, kā tiešām Latvijas lauku galu, vai jūs tomēr saskatāt, ka, lai arī laukos paliek mazāk cilvēku, tomēr tie mainās, un tas nozīmē, ka laukiem nākotnē varētu būt jauns lietojums?

D.Dz. - Tas ir jautājums par to, kā šo situāciju traktēt – vai kā traģisku galu, vai citādi –, un ir saistīts ar to, kāda man kā pētniecei ir izpratne par labu dzīvi. Pilnīgi neparakstoties par noteiktu

izpratni par to, kādiem tiem laukiem vajadzētu būt, es varu jums drīzāk stāstīt, kas tajos notiek. Manuprāt, ir jāņem vērā tas, ka daudzi no lauku iedzīvotājiem izsaka nožēlu un uzskata, ka tās ir kaut kā beigas, ka tās ir noteikta dzīvesveida, noteiktas dzīves telpas radikālas pārmaiņas. Un tās šie cilvēki neuztver par pozitīvām.

- Laucinieki notiekošo uztver traģiski?

D.Dz. – Es domāju, ka jā.

Protams, Agnese Cimdiņa arī pastāstīs, ka ir cilvēki, kas darbojas un kuriem lietas izdodas, bet tās ir individuālas saimniecības. To nav maz, bet, ja vienai saimniecībai pagastā klājas labi, tā diemžēl nespēj ietekmēt visa pagasta dzīvi kopumā, un tā sajūta, ka notiek radikālas pārmaiņas, paliek. Vienai saimniecībai var klāties labi, bet turpat blakus visam pagastam klājas diez gan slikti.

- Ne viens vien ekonomikas eksperts norāda, ka Latvijas laukos dzīvojošajiem esot problēmas ar iekšējo mobilitāti. Laucinieki esot gatavi labāk sapažņot čemodānu un braukt prom pavisam no valsts, nevis pārcelties Latvijā uz kādu citu vietu, kur būtu darbs. Latvijā cilvēki nelabprāt pārceļoties uz jaunām vietām. Kā jūs to vērtējat – vai tā ir, vai tā tomēr gluži nav?

D.Dz. – Ir dažādas tendences. Jaunā paaudze viennozīmīgi dodas prom. Viņi no sākuma dodas uz pilsētām un pēc tam tālāk jau no pilsētām prom uz ārzemēm.

- Bet jau no Latvijas pilsētām?

D.Dz. – Jā, jau no pilsētām. Bet, protams, ir arī tādi, kas brauc prom arī no reģioniem pa taisno. Bet šajā gadījumā ir svarīga iespēja pievienoties kādam, kas jau ir ārzemēs. Ja pajautā Latgalē, viņi saka – mums migrācija nav problēma, jo visi jau ir aizbraukuši uz pilsētām.

Ja runājām par iekšējo migrāciju, kura saistīta ar darbu, ir izplatīts, ka cilvēki brauc no sava pagasta uz nedēļu strādāt kaut kur citur un pēc tam atgriežas uz brīvdienām mājās. Esmu arī sastapusi cilvēkus, kas ir pārvākušies no Kurzemes uz Latgali darba dēļ, bet tas notiek pārsvarā tad, ja tur priekšā jau ir kāds zināms cilvēks. Tieši caur šo zināmo cilvēku pārsvarā arī tiek atrasti darbi, nevis caur darba sludinājumiem avīzēs. Kaut gan, protams, gadās arī tā.

- Bet kā laucinieki vērtē sevi – viņi ir pietiekami mobili vai tomēr vairāk tādi uz vietas sēdētāji?

Ieva Raubiško (I.R.) – Ir lielas paaudžu atšķirības. Jo vecāks cilvēks, jo mazāk viņš kaut kur dodas. Šiem cilvēkiem ir lielākas vēsturiskās saites, mazāka braukāšanas pieredze dzīves laikā. Turklāt bieži vien ir arī kādi ģimenes locekļi, par kuriem ir jā rūpējas. Vecāki cilvēki nereti saka – visu mūžu te ir dzīvots, un tāpēc es te arī palikšu. Bet vidējā paaudze jau ir mobilāka, savukārt vismobilākā ir jaunākā paaudze.

Agnese Cimdiņa (A.C.) – Es gan gribētu uzsvērt vēl kādu aspektu – dzimtas spēku. Bieži vien,

racionāli domājot, šķiet, ka cilvēkiem ir jābrauc prom, jo nekā jau vairs nav ko darīt. Taču, jo stiprākas ir dzimtas saknes, ir vairāk tomēr paliek. Svarīga ir arī zeme, kas ir mantota no paaudzes paaudzē. To ir grūti matemātiski izkalkulēt – kāda ir šīs zemes vērtība, jo tā reizēm pat netiek apstrādāta, bet tas tomēr ir būtisks faktors, kas pietur, jo vectēvi un vecvectēvi ir gadiem uz šīs zemes saimniekojuši.

Turklāt starp pagastiem ir dažādas variācijas. Ir tādi, kur dzīvo vairs, piemēram, tikai piecas mājsaimniecības, kur stāv aizauguši lauki. Bet ir pagasti, kur katrs zemes stūrītis tiek izmantots ļoti aktīvi, kur viss ir sakopts.

D.Dz. – Te gan jāpiebilst, ka ļoti daudzi no tiem, kas tagad dzīvo pagastos, tur tika nosūtīti padomju gados pēc skolas vai augstskolas beigšanas. Līdz ar to mobilitāte laukos nav nekas jauns. Tagad pagastos cilvēki runā gan par vietējiem, gan iebraucējiem. Līdz ar to nav tā, ka cilvēki visu laiku ir sēdējuši uz vietas un tikai tagad sākuši braukt apkārt. Mobilitāte ir bijusi vienmēr.

Taču ir jādodomā par kādu citu aspektu – sociālo mobilitāti, proti, tie paši cilvēki, kuri sūdzēsies, ka laukos neviens nepaliek un visi brauc prom, protams, savus bērnus arī vēlas sūtīt labās skolās un skolot, ja tas ir iespējams, ārzemēs. Piemēram, pagasta priekšnieks saka, ka visi aizbrauc un mēs nevaram noturēt cilvēkus, bet, kad pajautā, kur ir viņa bērni, izrādās, sen jau Anglijā mācās. Sociālā mobilitāte ir nepieciešama, jo ir vajadzīgs bērnam sniegt to pašu labāko. Līdz ar to iedzīvotāju vidū šīs tendences var būt pretrunīgas.

Nenoliedzami, ka pagastos ir tādi, kas aizbrauc un atgriežas, un ir arī tādi, kas neaizbrauks nekad. Taču Latvijas iedzīvotāji nav tik nemobili, kā mums dažreiz šķiet. Cilvēki braukā arī pa Latviju apkārt un daudz kur ir bijuši, strādājuši, kā arī brauc gan uz ārzemēm, gan arī brauc atpakaļ. Cilvēku pieredze ir ļoti dažāda.

Taču publiskā diskursā visu laiku tiek atražots tas, ka mēs tikai sēžam uz vietas un tā tad arī ir tā labā dzīve, un tas ir tieši tas, kas ir vajadzīgs. Savukārt tie, kas brauc turpu šurpu, bieži vien jūtas atstumti un nepieņemti, jo viņu dzīves prakses vienkārši neiederas tanī modelī, ko mēs domājam par pareizu esam.

- Tad tie, kas brauc, jūtas atstumti?

D.Dz. – Jā, kaut kādā ziņā.

- Bet tie, kas paliek, nejūtas kā muļķi, jo viņi taču nebrauc?

D.Dz. – Protams. Šīs sajūtas nav viennozīmīgas. Ir arī cilvēki, kuri saka, ka viņi jau sen būtu aizbraukuši, ja vien viņus kaut kas nepiesaistītu pie tās vietas. Cilvēku pieredzes laukos ir ļoti dažādas.

A.C. - Viennozīmīgi par šiem jautājumiem runāt ir ļoti grūti, jo tendences ir dažādas. Jaunā paaudze arī laukos meklē iespējas – viņi brauc studēt gan uz Rīgu, gan uz ārzemēm. Savukārt vecāki pa to

laiku reizēm bez jebkāda racionāla pamata apstrādā savu zemi, jo uzskata, ja tās zemes nebūs, bērni nekad neatgriezīsies. Viņi zemi apkopj un uztur ar domu, ka bērni tur kādreiz varēs atgriezties. Zemei joprojām ir liela, simboliska vērtība.

Turklāt, ja runājam par mūsdienu lauku saimniecībām, tās arī ir mainījušās. Piemēram, pabeidzot sezonas darbus, ir saimnieki, kas aizbrauc atpūsties ar ģimeni uz Āfriku vai citām siltajām zemēm. Laucinieki ir mobili arī šādā izpratnē.

Esmu pastiprināti pētījusi, kā darbojas bioloģiskās saimniecības, – šie saimnieki regulāri brauc pieredzes apmaiņā gan pa Latviju, gan arī uz ārzemēm. Viņiem ļoti interesē, kas notiek apkārt citās saimniecībās, un viņi pielāgo citu pieredzi savām vajadzībām. Turklāt tie jaunieši, kas mācījušies lauku skolās, nereti ar ļoti labām sekmēm startē arī ārzemju augstskolās. Ir arī gadījumi, ka šie jaunieši atgriežas savu vecāku saimniecībās un mēģina attīstīt jaunas, piemēram, tūrisma, iespējas. Tas varbūt nav vairumā gadījumu, bet arī šādas tendences laukos tomēr ir.

I.R. – Veiksmīgās saimniecībās ir daudz lielāka iespējamība, ka bērni turpinās saimniekošanu, ka viņi iesaistīsies šajā darbā, jo viņi redz no šādas dzīves gūtos labumus, tostarp arī materiālos.

D.Dz. – Es tomēr nevēlos apgalvot, ka vienīgais pareizais modelis ir vai nu palikt pie savas zemes, vai arī aizbraukt un tad tomēr atkal atgriezties pie šīs zemes.

Ja mēs uzsveram, ka cilvēks tomēr ir centrā visam - ar savām vēlmēm, prasmēm un pieredzi, un ja cilvēks kaut kādu iemeslu dēļ neatbrauc atpakaļ un spēj darboties radoši un ar panākumiem kaut kur citur, tomēr arī par to ir jāpriecājas. Mums ir tendence publiskā diskursā nez kāpēc visu laiku uzsvērt, ka tikai atgriešanās ir tas labais aspekts.

Aiga Pelane, + 371 67088634, eko_zinas@bns.lv